

Lakos György

HALÁSZÉLET

LAKOS GYÖRGY

HALÁSZÉLET

(Riportok)

MŰVELT NÉP KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST, 1954

Sirály-kavarta köd. Tülökszó. S végre: bárka!
Tatján hét férfiú, öltönyük csuklya, kámzsa;
némán, állva eveznek. Lovagok? Zord barátok?
Igy kötnek ki naponta,
mintegy a mai korba
barátaim, az állami halászok.

(Illyés Gyula: *Ködben*)

II. RÉSZ

ÁLLAMI HALÁSZOK

A BALATONI HALASZOKNÁL

„O, be sok hal terem a nagy Balatonban“ — mondja a népdal, a romantikus halászélet, a bakonyi betyárvilág emlékeinek ébresztője. A dal születése idején még a viszonylag szabad halászbokrok vertek tanyát a magyar tenger öbleiben. Gazdag zsákmányukból le kellett ugyan adniok a dézsmát a papoknak, birtokosoknak, de a Balatonhoz, a halászélethez ragaszkodtak. Mert hova is mehettek volna?

A Balaton partján alig élt más foglalkozású ember, mint halász.

Egyszer aztán a mohó pénzesurak elirigyelték a szépséges, gazdag Balatont a szegény halászsoktól és megvásárolták a Balaton halászati jogát. Részvénytársaságot alapítottak, amelynek vezetősége kormányfőtanácsosokból, meg a Horthy-famíliához tartozókból került ki. A halászsok kis hányadát megtartották, a többit szélnek eresztették. (A vizet, mondhatnánk, ingyen kapták, mert a bérletet a kifogott halból kellett fizetniük, pénzbe nem került!)

Abban az időben a gép ellensége volt a dolgozó embernek, csekély „megélhetőségére“, kenyerére tört. A részvénytársaság urai pedig a nyugati államok példája nyomán a halászat kapitalista módszerét, a motoros halászatot kívánták meghonosítani. A motoros halászhajók nagy hálókat húznak, nagy zsákmányt ejtenek és kevés munkáskezet igényelnek. Növelik a részvényesek hasznát, s mi lehetett fontosabb abban az időben.

Pusztították, külföldi piacra dobták halaink javát, a halállomány rohamosan csökkent vizeinkben.

A halász, aki sokáig megőrizte és ennél fogva különösen szerette a szabadságot, így lett szabad polgárból berrabszolga, akit már nem véd a halászbokor.

A Balaton partját a halászházikók helyén és azon is túl luxusvillák, privát üdülők népesítették be. Akik évszázadokon át védték, művelték a Balaton partját, a dolgos halász- és parasztemberek lassan kiszorultak a vidékről.

Mind ritkább lett a vidám mulatozás. A szívbőljövő halász-

nóta is az unatkozó, szórakozni vágyó úri vendégek kedvét töl-
tötte:

„Esik eső, fúj a szél,
Fázik a szegény halászlegény;
Nincsen neki szúre, subája,
Beitta a siófoki csárdába!“

*

A részvénytársaság gazdálkodásának idejéről igen jellemző képet adnak a siófoki halászok. A sokatmondó kis történetekből hadd mondjak el néhányat.

Purgly Pál, a részvénytársaság egyik főrészvényese és Lukács Károly, az RT igazgatója motorcsónakba ült és Tihanyba „hajtatott“ a halászok munkáját ellenőrizni. Purgly minden halással barátságosan lekezelt, Lukács azonban ki sem vette kezét a zsebéből.

Ellenőrzés után ismét csónakba szálltak. Kis János vezette a motort és jól hallotta, hogy Purgly rápirított Lukácsra:

— Mért nem kezelsz te a halászokkal?! Jegyezd meg, többre becsüli az a paraszt, ha kezét fogsz vele, mintha száz pengő fizetést adsz!

Hamar híre futott ennek a megjegyzésnek, — Kis János nem tartotta titokban, amit hallott. Így aztán másnap, amikor Lukács igazgató úr szokása ellenére barátságosan kezét nyujtott minden egyes halásznak, az egyik halász meg is jegyezte:

— Tudja mit, igazgató úr? Ne kezeljen maga velünk ezután se, inkább fizessen tisztességesen!

Talán még Purglyéknál is úrhatnámabbak voltak a tisztviselők, akik a vezetők nagy lopásaiból szedték a koncot. (Igaz, hogy abból a koncból villákat lehetett vásárolni!) Vince Alice főkönyvelő például kizavarta a halászt, hogyha bemerészkedett az irodára, s nem restelte a halász előtt elfintorítani az orrát: „Jaj, de büdösek ezek a halászok!“

Vince Alice anyagi gyarapodása viszont a gazdagodás lehetőségére ad jó példát. Vince Alicenak a főkönyvelői fizetés mellett semmi kimutatható jövedelme nem volt, ellenben a sógora volt a raktáros és ellenőr. Itt a rokoni együttműködés igen gyümölcsözően érvényesült. A magános nő néhány esztendő alatt két házat (egyik négy-, a másik hatszobás) vett Siófokon, két házhelyet Balatonfenyvesen, hat házhelyet Fonyódon és hogy ne legyen szembetűnő, birtokot már Miskolcon vásárolt.

A részvénytársaság urai egyébként más bánásmódot alkalmaztak az urakkal és megint mást a szegénységgel szemben. Iratlan utasítás volt, hogy a vízjogért járó halat parasztnak keszeg-

ben, úrnak fogasban kell kiszolgáztatni. A tihanyi apátság pedig — tekintve, hogy a papok takarták és támogatták a részvényesek sötét üzelmét — külön elbánásban részesült és annyi halat kapott, mintha a vízjogot megtartotta volna magának.

*

... A siófoki parton, a móló kijáratánál edzett arcú, korosabb férfi állt és nézte a nagy vizet, amely úgy ringott medrében, mintha egy megbolygatott vizesdézsa volna. A vihar már elállt, a Balaton még csak lassan csendesedik.

Az öböl másik partján hirtelen két melegen öltözött katona jelent meg, vállukon csővel lefelé fordított géppisztoly, arcuk piroosan csattan a szellőtől és naptól. Ők is a vizet nézik, csak sokkal türelmetlenebbül, izgatottabban.

A civil a mólón észrevette őket. „Csónakot kerestek?” — gondolta. — „No, azt kereshetitek. Elsüllyesztett itt a német hajót, motorost, dereglyét, ladikot, ami csak a keze ügyébe került. Még a hálóinkat is szétszaggatta.”

A katonák örömmel fedezték fel a szűk öböl túlsó partján a civilt. Az egyik tölcsért formált tenyerével a szájához és átkiáltott:

— Tovarisz, igyi szuda! Lodka, lodka!

A civil legalább is ennyit értett az egészből s inkább sejtette, mint tudta, hogy tőle várják a segítséget. Az a „lodka” alighanem ladikot jelent. Gondolta, visszakiált, hogy „kaput lodka”, nincs ladik, tönkrement. Aztán gondolt egyet és nekiiramodott. A hajóállomásnál átfutott a keskeny zsiliphídon, egyenesen a katonák felé.

— Na, gyertek — mondta. — Igaz, hogy „allesz kaput”, de az én csónakomat nem bántotta a német, mert a halásznak is van magához való esze.

Csak akkor bánta meg, amikor már mind a hárman a ladikban ültek és az evezők megcsobbantak a habokban. A könnyű fakötmány ott himbálódzott a hullámok között és oly lassan haladt, mint egy jóllakott anyaponty. Nem tréfádolog ilyen hullámos vízen csónakon megtenni az utat Siófoktól Tihanyig. Talán még életében sem tette meg ezt az utat.

A katonák ellesték a gondolatát.

Sokatígérően megfogták tulajdon felsőkarjukat és mozdulatokkal mutatták, hogy ők is tudnak evezni.

— Hát evezetek, ha akartok — adta oda a lapátot. Elég lesz neki visszafelé is.

De a távolság nehezen szűnt. Szemre oly közel a túlsó part, a karnak azonban a valóságosnál is messzebb. Beszélgetéssel ütötték el az időt. A halász még az első háború idejéből emlékezett valamit az orosz nyelvre, aztán a kézmozdulatokkal is sokat ki

lehet fejezni. Utóbb már azt is meg tudta magyarázni, hogy grófok, nagyurak zsebelték be a halászok munkájáért a pénzt. Mi több, megértette a két katona biztatását is. Bizony, azt mondták azok:

— Szedjétek elő a hálótokat, fogjatok sok halat, mert a Balaton most már a tiétek. A részvényeseket meg kergessétek a fenébe!

Szó szerint így értette, mert másnap így adta tovább a többi halászoknak, akik úgy szivárogtak elő a szovjet katonák biztonságot nyújtó megjelenésére, mint a barlangokba menekült nép a tatárdúlás után.

*

Siófokon, Szemesen, Fonyódon, Keszthelyen, Tihanyban és mindenütt, ahol halászok éltek, emberekkel telt meg a part. Ismét szabad a balatoni halász! Nem dirigál már Kovács Vilmos, a tapolcai jogtanácsos ügyvéd! Purglyék, Kis Gézáék próbálják csak ide tenni a lábukat!

Lecsendesedett a vidék, az ágyúk döreje, repülőgépek bűgása nem töri meg már a csendet. Csak a házakon látni a golyók nyomát, a gránátok becsapódási helyét, bombák és nehézlövedékek pusztítását. A siófoki halásztelep is csupa rom. Az öböl mélyén halak tanyáznak a „Keszeg“-ben és „Süllő“-ben, a fürge motoroshajókban. Az elsüllyesztett gőzhajó kabinjában is a harcsák és fogasok vetnek ágyat. A hálók is megrongálódtak, vagy a vízfenéken pihennek.

Az ember azonban, akit meglegyintett a szabadság szele, hatalmas tettekre képes. Búvár lesz a gépészből, kormányosból, műszaki ember a halászból, kőműves, kovács a hozzátartozóból. S a nagy akarás, nagy összefogás megteszi a csodát: felszínre kerül az iszapból a nehéztestű hajó, előkerül a háló, befoltozzák a léket, javítgatják a motort és a rendbehozott hálóval (csónakról legalább!) megkezdik a halászatot.

A halászok a régi halászbokorra emlékeztető társulást szövetkezetnek hívják. Ámbár nem szövetkezet volt az, mert nem volt vezetőség, nem volt felügyelet és az akarat sokszor százfelé húzott. Az egyik a motorosok javítását sürgette, a másik hálót foltozott volna, a harmadik halásznit akart minden áron.

Csak az enyhítette hamarosan a széthúzást, hogy mindenfelé megalakultak a pártszervezetek és a kommunisták átvették az irányítást a balatoni halászok között is. A halászok nemsokára egyetértésben osztozkodtak a halzsákmányon és szinte tervszerűen szállítottak az üzembehelyezett konzervgyárnak. Igaz, sok bajt okozott még mindig a háború, amely már elhallgatott, de emlékeiben még fel-felbukkant. Például, amikor a jégolvadáskor fe-

nékre került drótakadályok szétszaggatták a hálót és futni engedték a bezárt zsákmányt.

S amikor a gépeket, szerszámokat rendre kijavították, az épületeket helyrehozták, — megérkeztek a koncra az első karvalyok. A részvénytársaság urai alaposan megfontolt beszivárgó hadműveletet hajtottak végre.

„Ígérték azok toronyórát aranylánccal“ — mesélte erről az időszokról az egyik halász. — „Bizonyították, hogy nekik bérletük van, a törvény szerint a halászat joga őket illeti és ők mindig szerették a halászokat, ezután is jók lesznek, senki se fog csalódni bennük. Mi meg elég bolondok voltunk és nem zavartuk el őket.“

Purgly, dr. Kovács, dr. Kis — mégis visszatért s hónapokkal előbb hiába fogadták meg annyira, most mégse penderítették ki őket. Túrték, hogy megosszák egymás között a címeket, fizetést állapítsanak meg maguknak és átvegyék az irányítást.

Pár nap múlva már új rangjukon mutatkoztak be.

— Én kérem, az önök elnökgazgatója vagyok.

— Az ügyvezető igazgatói teendőket én látom el.

— Az elnökgazgató úr a főkönyvelő tisztet rám bízta.

A halak értékesítésére s ezzel a befolyó pénzre a részvényesek menthetetlenül rátették a kezüket. Még az öregségi alapot, a havonként összeadott pénzből összegyűlt, mintegy húszezer forintot is a főkönyvelő kezelte.

Igaz, hogy a részvényesek most már a halászok száját is igyekeztek betömni: a fogás húsz százalékát fizették meg pénzben. De a megvesztegetés nem sikerült. A halászok jól ismerték Purglyékat, tudták, hogy a nagy jószág csak addig tart, míg meg nem állapodnak az urak újból a bársonyszékben. Önálló, szabad életre vágytak, amikor nem ülnek a mágnások a nyakukon. Csak hát alaposan a nyakukra másztak ismét Purglyék!

Végre megoldás kínálkozott, amellyel levethetik a láncot és a láncot tartó részvényeseket. Hírét vették, hogy rendelet jelent meg, amely lehetővé teszi alapszabály szerint működő szövetkezet alapítását. A kommunista halászok biztatták társaikat, hogy alapítsák meg minden további nélkül a szövetkezetet, — de a megalkuvók, félénkek és a részvényeseknek hódolók véleménye győzött.

— Ki tudja, hogyan végződne az ilyen kezdeményezés! Legjobb, ha beszélünk az igazgatóval, hogy járuljon hozzá!

(Ma már kinevetik a tulajdon naivságukat!)

Küldöttséget állítottak össze, hogy keressék fel Kovács Vilmost budapesti lakásán. A küldöttség haladéktalanul! Pestre utazott és Kovács Vilmos lakására ment. Órákig vártak az előszobában, amíg az igazgató fogadta őket. Nem sokat beszélhettek, mert

az igazgató a szövetkezet szó hallatára dühbe gurult és durván elkergette a küldöttséget.

De ami nem ment szép szóra, az elkövetkezett az idő kényszerére. Nem sokkal később a részvényesek vetették fel a szövetkezet gondolatát, persze úgy képzelve, hogy csak a nevét változtatják meg a gyerekeknek, a „gazda“ marad a régi. Vagyis a vezetőszerepet a szövetkezetben is ők akarták vinni.

A keszthelyi brigádnál volt egy gépész, név szerint Barabás János, a keszthelyi pártszervezet szervező titkára, aki keményen kiállt a megalkuvókkal szemben és bátran hirdette, hogy a szövetkezetalapítás nem a részvényesek dolga, nem is Kovács Vilmoson, vagy Purglyn áll, hanem a Földművelésügyi Minisztériumon.

Kemény kiállásán csaknem rajtavesztett.

Megérkezett a „beépített“ ember.

Egy napon hajós egyenruhában sihederféle fiatalember látogatta végig a halásztelepeket, pártigazolványt és megbízólevelet lobogtatott — s közölte, hogy ő a halászati intéző. Volt-e kapcsolata a részvényesekkel, vagy csak a „konjunktúrát“ akarta kihasználni, ma se tudják a halászok. De hogy a részvényesek kedvére ügyködött, szent igaz. A részvényeseknek nem ártott, a hangadó kommunista halászokat azonban elvitette a rendőrökkel, ahol viszont a bátyja épült be. Sok halász kényszerült menekülni akkor, Barabás is ott hagyta a haláshajót, felment Pestre egy vegyi gyárba fűtőnek. (Azóta már az intéző úr a bátyjával együtt börtönben ül. Leleplezték őket.)

A halászok helyzete mind tűrhetetlenebbé vált.

Megint küldöttséget szerveztek, de most már a minisztériumba irányították ügyük képviselőit. Majd az megadja a szájaízét a részvényeseknek, meg a pártkönyvet bemocskoló karrieristáknak!

Csak hát a minisztériumban sem fogadták őket azonnal. A részvényesek a küldöttség színe előtt mentek be az előadókhöz minden kopogtatás és bejelentés nélkül. Úgy tettek, mintha a halászokat nem is látnák.

Megindult a küzdelem.

A minisztériumba bejáratos részvényesek előre előkészítettek barátait a halászküldöttség hívős, elutasító fogadására.

Először nem is akartak szóbaállni a halászokkal.

Ők viszont elhatározták, hogy dolgukvégezetlenül nem térnek haza.

Nagysokára találtak a minisztériumban egy embert, bizonyos Sz. B.-t, aki hajlandó volt kézbe venni a halászok ügyét.

— Nézzék, én elintézem, hogy meglegyen a szövetkezet, csu-

pán egyet kérek: hadd legyek én a szövetkezet ügyvezető igazgatója.

A halászok összedugták a fejüket, kis idő múlva kimondták az ítéletet.

— Nem bánjuk. Intézzel!

Ugy gondolták, a szövetkezet legyen meg, aztán ráérnek rendet teremteni a portán.

De Sz. az ügyvezető igazgatói cím mellett mást is kért, mégpedig tíz mázsa keszeget.

— Hiába, a motort kenni kell!

Megkapta a keszeget is.

Rövidesen megalakult a szövetkezet 140 taggal. A minisztérium és a dolgozók közösen választottak intéző bizottságot. A halászok hazahívták Barabás Jánost és felügyelő bizottsági tagnak tették. Az ügyvezető Sz. lett.

Sz. hálából pártfogásba vette a részvényeseket, mindent elkövetett, hogy visszacsempéssze őket. Védelmébe vette a főkönyvelőt, aki mind pimaszabbul csapta be a halászokat. Örült, ha valamelyiket megkárosíthatta, a fizetésből, vagy egyéb járandóságból levonva, amit csak lehetett.

A felügyelő bizottságban azonban nem hiába volt ott Barabás János is. Először maga nézett utána a főkönyvelő munkájának s amikor úgy találta, hogy valami nincs rendben, hivatalos ellenőrzést kért. Az a gyanú merült fel, hogy az időközben 24 000 forintra szaporodott öregségi alap, a halászok évek óta összeadott pénze, eltűnt.

Az ellenőrzés hírére a főkönyvelő pesti lakására menekült.

Hetekig nem is bántotta senki, pedig időközben megállapították, hogy a halászok pénzét elsikkasztotta.

A halászok Sz.-t nógatták, hogy intézkedjék.

— Mért én? — tiltakozott.

— Mert maga vette védelmébe azt a minden hájjal megkent szélhámost!

Sz. jószágon, ártatlanul összecsapta tenyerét:

— Revideáalom az álláspontomat, kérem! — mondta, de az ügyben nem intézkedett.

Barabás két társával autóba ült és egyenesen a főkönyvelő lakására hajtatott. Az éppen a dzsemet kente vajaskenyérré és uzsonnakakaóját itta. Megállt a falat a szájában, amint a halászokat meglátta.

— Kérem, én nem tudok semmit — tiltakozott előre. — Az asztalfiók zárhatatlan volt, bárki benyúlhatott s én dőre fejjel a fiókban tartottam a pénzt.

A három halász nem hitte el a mesét.

A főkönyvelő, látván, hogy a szó nem segít, változtatott a

hangján. Kérte, hogy ne jelentsék fel. Ő írásba adja, hogy mind a húsznégyezer forintot visszafizeti, ha a bútorra rámenne is. S megadta az írást, Még a felesége is aláírta.

Másnap letartóztatták. Kiderült, hogy a múltban is sikkasztott, de akkor sikerült megvesztegetnie a bíróságot. A népbíróság már nem volt ilyen elnéző.

A főkönyvelőtől megszabadultak végre, de — mint a nóta mondja — „egy helyébe ezer is akad“. Amíg a pénzügyi visszaélésekkel voltak elfoglalva, a halásztelepekre volt csendőrök, katonatisztek lopakodtak be s felajánlották önzetlen támogatásukat, érettségijüket és magasabb iskolai képzettségüket a halászoknak. Mintha a brigád csak akkor fogna sok halat, ha legalább is csendőrszázados, vagy Horthy-ezredes vezeti.

Örökös harc, örökös küzdelem! Talán már sose tudnak megszabadulni az élőködők siserehadától!

Az államosítás hozta meg a fordulatot.

Sz., a részvényesek és csendőrtisztek vesztüket érezve, nagy kedvezményeket adtak a halászoknak. Öntötték a pénzt, csak hogy magukhoz édesgethessék őket. Az államosítás napjaiban aztán kezdték híresztelni:

— Jön a nyomor! A csajkarendszer!

De csak kevesen hallgattak rájuk. A halászok nagy többsége már elég okos, öntudatos volt ahhoz, hogy ne hagyja magát az orránál fogva vezetni. Tudják, hogyha Purglyékra Sz.-ékre hallgatnak, akkor veszve vannak, de ha a párt zászlaja alá állnak, ügyük győzedelmeskedik.

A részvényesek, a részvényeseknek falazó igazgatók rúdja kifelé állott. A brigádokat megtisztogatták az ezredesi rangú vezetőktől — és az 1949 nyarán megalakult Balatoni Halászati Vállalat igazgatójává a földművelésügyi miniszter Barabás János elvtársat nevezte ki.

A hatalomért folyó harc eldőlt, — győzött a dolgozó nép. Közép-Európa legnagyobb és legszebb tavát nem bitorolhatja soha többé a kizsákmányolók kicsi, de nagyon aljas csoportja.

MOTOROS HALASZOK

Olyan a hajnali nap, mint a csorgó arany. Szétfolyik az égen, aztán rápermetez a földre s minden talpalatnyi helyet sárgára fest, ahol nem állja útját ház, kerítés, fa. A siófoki haláskikötő bejáratánál maroknyi nyárerdő áll, itt csak foltokban önthette el a part fővényét a nap aranya.

A levegő még hűvös így hat óra előtt, a halászok se vetették le a kiskabátot, elbírható az ilyenkor. Az ég derűs, az idő csendes, a brigádvezető arckifejezése elégedettségről beszél, de szája szótalan, némán ugrik be a dereglyére és segít lefejtetni a hálót a tericsről,* ahova tegnap este, halászat után terigették száradni. Így kell tenni, hogy ne pusztítsa a nedvesség, a penészgomba. A háló a halász egyik legfontosabb szerszáma. A szabad halászbokrok idején maga vásárolta a halász öt vagy hét ember kétesztendei keresete árán, 500 kemény forintért. Ma a vállalat veszi a hálót. Az igazi halászt ez még jobban ösztönzi szerszáma megbecsülésére, mert arra, ami a társáé is, még gondosabban, lelkiismeretesebben illik vigyáznia.

Az alsóörsi halászok mesélik, hogy egy emberöltővel azelőtt tizennyolc halászt vitt halálba a háló. Jéggalászon voltak a Balaton közepe táján, a hálót már félig kihúzták, amikor fergeteg kerekedett a befagyott Balaton felett. A halászgazda első kémlelésre felfedezte, hogy a túlparton torlaszba futott össze a jég s az így keletkezett jéghegy tépi, zúzza a megmaradt jégpáncélt, mint egy jégtörő kos, és a szél sebességével veszedelmesen közeledik a halászóhely felé. Társainak csak annyit mondott: „Húzzátok!” A közeledő jéghegy robajára most már a többi halász is felfigyelt. Futni akartak, de a nyugodtan pipázó halászgazda csendes szava megállította őket: „Hát a hálóval mi lesz, emberek?” Ha háló nincs, nincs halászat, ha halászat nincs, nekimehet a Balatonnak a család! A háló az élet! Anélkül minek is mozduljanak! A halálos vész dübörögve közeledett, a halászok meg csak húzták kifelé a hálót. Húzták mindaddig, míg a menekülés teljesen kétségessé

* *Terics*: háló szárítására szolgáló állvány.

vált. Már a háló se tartotta vissza őket! Futottak a jéghegy előtt, de az gyorsabb volt. Egy ért partot közülük — hírmondónak.

Az a végzethozó háló még jóval kisebb volt, mint amilyennel manapság szűrik a vizet a Balatonban. A ma használatos hálót csak a tericsről leszedni és a dereglyére karikázni egy órába telik. A nagy háló 1200 méter hosszú, léhése (hálója) 250—280 cm széles és csak a háló közepén, a zsáknál éri el a 3—4 méter szélességet. Fölülről a parás (egyszálas) kötél fogja össze a hálót, alul az ólomnehezékekkel ellátott alinas (kétszálas) kötél. Az alinasra még szalmacsutakat is kötnek, hogy könnyebben elcsússzon a fenék kövein, ez a szalmacsutak a „pörs“.

Lekerült lassan a tericsről a háló, még egy-két kanyarintás és ott fekszik a dereglyén, ki tudja hány nyolcast írva kötelével.

Pápai András, a brigádvezető a csákyáért nyúlt.

— Melyik tanyára megyünk? — kérdezte valaki.

Pápai újból megnézte az eget, átlesett — amennyire az épületek és a szűk kikötőbejárat engedték — a füredi partra.

— Megpróbálhatjuk Aliga felé — mondta aztán. Ezen a tanyán (tanyának hívják az egyes halászóhelyeket, mert a halász számára nem sík víz a Balaton, ő a vízen a brigádok munkaterületének határait is jól látja!) már jó ideje nem vetették be a hálót. Tapasztalatból tudják, hogy az aligai part mentén csak igen csendes időben hoz zsákmányt a halászat.

A halászok szótlanságukkal helyeseltek a brigádvezetőnek. A hálós dereglyét odacsákyázták a motoroshajóhoz és ráakasztották. A másik motoros hajó meg a haltartó dereglyét (a bárkát) kötötte maga után.

A brigád indulásra kész!

Tizenöt keménykötésű emberből áll:

1 brigádvezető halászmester,

2 hajóvezető,

2 gépész,

1 kormányos a hálóshajón,

1 kormányos a haltartó kishajón,

8 halász (hajónként 4).

Pápai András még egyszer ellenőrzi, hogy minden szerszám rendben van-e. A háló, a csörlő, a hordók, a vízmerő veder, a mentőcsónak és a két halászladik, amit a dereglyéhez erősítettek.

Semmiben sem talált hiányt, csak a léhésen fedezett fel néhány apró szakadást. Küld is azonnal egy halászt, hogy kihajózás közben megjavítsa. A halászok — ez már szakmai tradíció! — maguk javítják a megrongálódott hálót.

— Kész? — kérdezte Pápai, bár láthatta, hogy csak indulni kell.

Ez a kérdés egyúttal mozgósítás is.

A partról a hajóra és dereglyére ereszkednek a halászok, az elől horgonyzó motoroshajó vezetője kihajol a vezetőfülkéből s hangos szóval adja ki az utasítást:

— Horgonyt fel!

A vezényszóval szinte egyszerre hangzik Pápai utasítása:

— Induljunk akkor, János bácsi!

A horgony lánc megcsikordult, s még ki sem emelkedett a vízből a vasmacska, megszólalt a hajósíp és Pápai beugrott az első (a hálós dereglyét vontató) motorra.

Pár perc és a két motoroshajó ott szántja a vizet a „nyílt tengeren“ s magavetette hullámain könnyedén lebegnek, imbolynak a dereglyékhez kötött ladikok és a mentőcsónak.

*

A széles szép Balaton tükörsima és mozdulatlan. A bujár, a balatoni halászmadár nem bújhat a hullámok mögé, messziről észrevenni mozgását a víztükroön. A siófoki csónakháznál már feltűntek az „első fecskék“, az edzett, fürdőtrikós üdülők, sőt néhány hajnali fürdőt vesznek a csendes vízben: szikrázva fröccsen a hab az úszó lábak ütemére.

A víz fölött apró, átlátszó gyöngyszemek lebegnek, olyan az egész táj, mintha üvegburában lenne s a csillogó pára csalóka közelségbe hozza a legtávolabbi partot is. Mintha csak száz méterekre lenne tőlünk a Bakony, lábánál a füredi és csopaki szőlőkkel, még közelebb a Badacsony és a környékét szépítő magános vulkanikus hegyek — és Tihany félszigete szinte utánunk nyúl. Csillog-ragyog minden a reggeli nap tiszta fényében. Gyémántszárnyú sirályok csaponganak az átlátszó sekélyek fölött.

Leírhatatlan, büszke érzés a hajó fedélzetéről kémlelni a vége-láthatatlan „tengert“ Keszthely irányában, a partok díszes, erdős csipkéit, a somogyi part fákkal övezett üdülőépületeit, a szabad és csendes természetet. Be gazdag is a mi hazánk!

Pápai a hajóvezető mellett állt, kissé terpesztett lábbal és messzibe szűrő tekintettel, mint egy hajóskapitány. Fiatal arcán pirosan ragyogott a napsugár, sűrű szemöldöke összeszűkül s úgy tűnt, szeme messzibb lát, mint a messzelátó lencséje. Tizenhatéves kora óta halász. Zemplénben, Karcsa községben született, ott töltötte gyerekkorát. Az apa két hold földcskéjén tengődött a héttagú család. Mert öten voltak testvérek. Elvégezte a hat elemi, egy ideig otthon igyekezett hasznosítani magát, míg egy napon azt nem mondta a testvérbátyja: „Eridj el, próbálj világot!“ Tarisznyát a nyakába — s elindult az ország útján. Hány tizenhatesztendő legény kereste ugyanúgy a

falu határán túl az élethelehetőséget, a munkát! 1936 január 8-án, fogcsikorgató fagyban ért el a Balatonhoz és kilencedikén már a jégen halászott. A jégpatkót is alig tudta felkötni, olyan hideg volt. A halászok megkedvelték a szorgalmas legényt, ő is megszerette a halászcéletet, így aztán egészen ottragadt. A kereset azon a télen nem volt valami rossz: 2 pengő napszám, 2 kiló keszeg, meg tudott élni magányosan. De akkor ennél többre nem is számíthatott...

1950-ben négyhetes halászmesteri tanfolyamon vett részt Siófokon, megtanulta a halfajokat, halbetegségeket, a tárolást, a szállítást, a hálók kezelési módozatait, a vízkeménységet és sok mindent, amiről addig nem sokat hallott. Jól végezte a tanfolyamot, meg is választották a siófoki halászok brigádvezetőnek. Harminckétesztendő, de annyit tud már, mint egy öreg halász.

Ő is a Balatonban gyönyörködött.

— Szép az a veszprémi part, gazdagabb is, mint ez az oldal — magyarázta. — Van szőlő, erdő, szántó, Fürdőzés szempontjából viszont ez az oldal jobb. Nem csoda, hogy a kapzsi veszprémi püspök Veszprémet választotta központnak és nem Somogyot.

Nevettünk.

Komolyra fordítottam a szót.

— Tudja, mi vagyona volt a veszprémi püspöknek — mondtam. — Én se tudtam, míg ez a könyv a kezembe nem került — és viseltes könyvet vettem elő táskámból. — Figyeljen!

És hangosan olvasni kezdtem.

„A veszprémi püspöknek van hetvenötezer hold földje. Ebben van negyvenezer hold szántója, rétje, kertje, belső telke és legelője, a többi pedig erdő, van néki két vára, két székes palotája, három vármegyéje, öt-hatezer holdnyi Balatonja, közel kétmilliónyi tőkepénze, ötvennél több temploma és kápolnája, ugyanannyi szentje, 1848 előtt 60 ezer jobbágya és zsellérje és szolgáló embere, hatszáz zsidója, negyven vendégfogadója, ötven kocsmája, több mint harminc útszéki csárdája s közel egymillió forint kegyes alapítványa, amelyre már nem volt szüksége, tehát a szegényebb papok és káplánok számára alapította.“

Erre már Kis János is elbámult, a dereglyéről kiáltottak rá, hogy vegye helyes irányba a hajókormányt.

Tovább olvastam.

„Veszprémi várpalotájában ő maga lakott. Legkedvesebb rokonai se laktak vele együtt. Csak titkárja és a szentszéki jegyző lakott vele egy földél alatt. Azután az udvarmester, három huszár, egy kulcsárnő, egy szakácsnő s egypár konyhabeli szolgáló személy. Összesen vagy tizenketten. Még udvari orvosa is a szomszéd palotában lakott.“

— A mindenségit! — tört ki ismét a hajóvezető.

— Várd meg a végit! — biztatta Pápai.

„Kellott pedig a háztartáshoz évenként tüzelőnek és élelmi-szernek, amint következik:

Kétszáz erdei öl hasábfa. Ezt beszolgáltatták az erdők.

Száznégy hízott disznó háromszáz bécsi mázsa hússal és zsírral. Ezt beadták a malmok. Száznégy bécsi mázsa finomliszt. Ezt is a malmok adták be.

Naponként 120 kifli, tehát egy évben 43 ezer 800 darab. Ezt a sütők szállították.

Huszonöt szarvas, harminc őz és dámvad és ötven vaddisznó. Ezt fölnevelte a Bakony és beszállította az erdőszemélyzet.

Hogy tej, vaj, túró, szelíd- és vadszárnyas mennyi ment be naponként a várpalota konyháiba: azt kiszámítani nem lehet.

Hanem mindezen felül sóra, húsrá, fűszerszámra, eleven és nem eleven halakra kellett naponként ötven forint, tehát egy esztendőre 18 ezer forint.

A zöldséget, főzeléket, cukrászsüteményeket, sajtot, nyalánkságokat, gyümölcsöket senki se tudta szám szerint és érték szerint.

A pincékben a bort Tálya, Csopak, Badacsony és Somlyó termette. A világ leghíresebb és legdrágább borai. Kétszáz holdnyi szőlője volt a négy híres helyen. Csak tokaji aszúbora hat-száz akó volt rendszeren...“*

— Hagyjátok már abba! — förmedt Pápaira most meg a gépész. — A nyál is összefut a számban! Ugyis tudjuk, hogy a püspök nem ment volna halásznak! Hiszen a Bibliában is megszöktek a halászok apostolnak.

A hajó időközben kiért a tanyahelyre. Pápainak utasítást kell adnia a horgonyvetésre.

*

Az első hajó horgonyt vetett. A hullámok, — amelyeket maga után hagyott — elültek, a másik hajó még száz méterrel hátrább hasította a vizet. Pillanatok választanak el csupán a nagy szer-tartástól. Mert ami ezután következik, az már a motoros halászat. Kíváncsiság, izgalom, remény kísér minden műveletet.

A másik hajó úgy horgonyzott le, hogy a két dereglye — a hálós és haltartó — összeérjen. A haltartó dereglye kormányosa átvette a hálókötél végét és odaerősítette a dereglyéhez. A háló körül elhelyezkedtek bevetéshez a halászok.

— Mehet! — futott végig a vízen a kiáltás.

Az istápfá** máris ott lengett a másik dereglye falánál. A

* *Eötvös Károly*: Utazás a Balaton körül.

** *Istápfá* — tartórúd a kerítőháló két végén.

háló pedig cuppanva kezdett merülni. A dereglyéről újabb és újabb karikák tűntek el s míg a háló a dereglyében egyre fogyott, a vízen a parafák szép parabolát írtak le. A két dereglye és a hajó fokozatosan távolodott egymástól, amíg az egész 1200 méteres háló vízbe nem került. Akkor a két hajó párhuzamosan, egymástól a behajló háló távolságára — megindult a part felé.

A dereglyék maradtak a helyükön, a hajóval vékony drótkötél-szál tartotta őket egybe, amelyeket a hajók lassú haladásával egy ütemben a tatban elhelyezett csörlőről engedtek utána. Amint a távolság nőtt dereglye és hajó között, a drót mind jobban elmerült a vízben. Akkor a halászok elővették a kishordókat és egy egyszerű kapocsnál fogva felakasztottak egyet-egyét a drótkötélre. A hordó a víz színén maradt s nem engedte a fenékre szállni a drótkötelet.

Mintegy ötszáz méterre a nagy hálót feszítő két dereglyétől végre horgonyt vetett a két motoroshajó.

Ezzel eltelt másfél óra a háló bevetésének kezdetétől.

Ami ezután következik, még lassúbb művelet.

Most már csak két halásznak volt munkája, az is inkább ügyelés, mint munka. A lehorgonyzott hajók csörlői ugyanis működésbe léptek: húzni kezdik a drótkötelet, a drótkötéllal a dereglyét és a dereglyével a hálót, — de olyan lassan, hogy a csiga eredményesen versenyezne velük. „Szűri a háló a vizet“ a part felé. Az útjába kerülő hal ijedten állapítja meg, hogy valami furcsa, lukacsos kerítés állandóan egy irányba kényszeríti.

A csörlőt motor hajtja, az ügyelő halásznak egyetlen feladata, hogy a sebességet szabályozza, vagy a kishordót lekapcsolja a drótról és visszahelyezze a hajóba.

A víz ugyanolyan csendes volt, mint kora reggeli induláskor, csak a nap tüze erősödött. A parton már alig látni üdülőket, de a víz színén megszorodtak az emberfejek, mintha vízimadarak úszkálnának nagy falkákba verődve. A Balaton felett a hajóban nem volt tűrhetetlen a hőség, állandóan érezni lehetett egy kis leheletkönnyű, párás légáramlást.

A halászok előszedték a táskákat, a táskákból az útravalót és reggelizéshez fogtak. Van idő. Soká lesz még, hogy a háló hajóközelbe érjen.

A reggeli változatos. A legtöbben tejet és kávé is hoztak üvegben vagy termoszban, bár ez csak mellékétel, a valóságos reggeli sokkal „szilárdabb“ ennivaló: szalonna, kolbász, sült hús, pörkölt, sült hal és bögrében tartott tojásrántotta.

Ezek a halászok éltek valamikor hetek-hónapok hosszat szárazon-sült keszegen?

Bőséges reggeli után nem oltja a szomjat a kávé és tej. Vízet kíván a hús, tojás, hal. Az egyik halász vödröt fog, a vödrön kurta

kötél, a kötélnél fogva leengedi a vízbe, telimeri, felhúzza. Teli a vödör jó balatoni vízzel, aminek az se rontja értékét, hogy a merészebb üdülők beúsztak már egészen a hajó közelébe.

— Nincs jobb víz a Balaton vizénél — mondta Pápai. — Ennél már csak a badacsonyi kéknyelű a jobb!

Csak hát badacsonyi nincs a hajó fenekén, a halászok szakítottak a régi szokással. Valamikor a „bokor“ alapszabálya írta elő, hogy mennyi bort ihat a halász s igencsak ott lapult a boroskorsó a ladikfenéken.

A halász ötven év előtt még csak kívülről túrta a vizet.

A reggeli is elkelt, a háló mégse tette meg a fele utat sem.

A halászok nekivetkeztek. Nyáriasan, fürdőnadrágban mégis kellemesebb a napsütötte fedélzeten. S talán hogy a nap tüzét ellensúlyozzák, a jégshalászatról beszélgettek.

A kajáriak ismert pöre került szóba először. Mert, mint már egyszer szó esett róla, a halász a tó tükreán is ismeri az egyes határokat. Ismeri és tiszteletben tartja, mint becsületes nemzet a demarkációs vonalat. A demarkációs vonal állítólagos megsértése okozta a kajári híres pört, amely bevonult az irodalomba is. Jégshalászat folyt és a kajári halászgazda úgy találta, hogy a siófokiak gazdag zsákmánya a kajári felségterület megsértésével esett. Hívatta a törvénybírót. Az meg olyan ember volt, aki még senkifia perében nem hozott ítéletet. Ami ügy hozzá került, bizton számíthatott az elodázásra, vagy végtelen elnyújtásra s ha a felek időközben ki nem békültek, meg nem egyeztek, az alsó fehérneműjüket is ráfizethették az ügyvédi költségre. A törvénybíró ettől eltekintve hivataltudó és szorgalmas ember volt, haladéktalanul megjelent a helyszínen, hogy személyes meggyőződés alapján tegyen igazságot a halászok ügyében. A kifogott hal érintetlenül feküdt a jégen, a halászok mindkét fél részéről gémberedetten várták Juszticia szolgáját, a döntés azonban — ezúttal a bíró alaptermészetén kívül álló ok miatt — nem jöhetett létre. Oly gyilkos köd nehezedett a tó jegére, hogy örültek, ha szerencsésen partra érnek. A halászok időközben rádöbbentek az effajta törvénykezés hálátlan voltára, egyik bokor se óhajtotta a kifogott halat a törvénybíró és az ügyvéd ügybuzgalmának jutalmazására tékozolni, — megegyeztek tehát nagy gyorsan. Fele ide, fele oda — s a hal hazakerült Siófokra és Kajárra.

Sok hasonló anekdota kerül szóba, amíg a háló elgyalogol a medren át a hajóig.

Azt is megtudhatja, akit érdekel, hogy a legtöbb halat egy húzással 1942-ben fogták, mégpedig a füredi parton, amikor is háromszáz mázsa ponty ragadt a siófoki halászok hálójába. A ponty amúgyis ritka hal a Balatonban, a háromszáz mázsa fogás még ritkább — abban az évben mégis meglátogatta a halászsze-

rencse a siófoki halászokat. Kétszer kellett fordulnia a haltartó dereglyével a hajónak, mert még a 150 mázsás tehertől is peremig süllyedt a vízbe a dereglye.

Vajjon ma milyen fogás lesz?

Ez a kérdés fúti a halászt attól a pillanattól, ahogy a hálót leszedte a tericsről, még inkább, amikor már tanyát kerített és legeslegjobban, amikor megkezdődik a húzás és mind szűkebbre zárul a háló által bezárt kör.

A Pápai-brigádöt ebben az időszakban már nem a mennyiség érdekelte. Az év első hónapjaiban a kedvezőtlen időjárás miatt volt némi lemaradásuk, azt azonban behozták, még túl is lépték. De csak mennyiség tekintetében. Jó halban elmaradtak. Keszeg és garda adta a mennyiség túlnyomó többségét. Jó hal — fogas, süllő, ponty, harcsa — kevés akadt. Nagyon kellene úgy harminc mázsa elsőosztályú fogas, hogy egyenesbe jöjjenek.

A szükség és óhaj diktálta Pápai megjegyzését:

— Ezen a helyen sok fogas szokott lenni!

A halászok, mint mindig, most is hallgatnak. Amíg a zsákmány nincs a bárkában vagy a kosárban a jég között (ott helyben jegelik a halat), addig nem szívesen nyilatkoznak.

A háló és dereglye — bármilyen lassan halad is — végre a hajóhoz ért. A két motoroshajó kiemelte a horgonyt s elindult — mint az előbb: a csörlő drótkötélét engedve és a dereglyéket hátrahagyva, most már egymás felé. Úgy vetettek horgonyt, hogy a hajókötelek keresztezték egymást. A hálónak a húzás végén már gyűrűt kell alkotnia.

Megint ki kell várni a háló lassú haladását. Türelem, türelem és türelem — ez a halászmesterség egyik legfontosabb erénye, akár a dunaparti sporthorgászok szórakozásánál.

*

A két dereglye ismét a hajókhoz ért. A felső, egysoros kötél-szálat tartó parák szabályos ellipszist jeleztek a víztükrön.

Kezdődhet a húzás!

A halászok a hálótartó dereglyére helyezkednek, kiemelik az istápfát, megragadják a kötelet, aztán „húzd meg!”

Ilyenkor még nehéz volna emberi erővel húzni az elázott hálót, aminek útját, haladását a víz ellenállása nehezíti. De hát azért vannak a motoros hajók, hogy segítsenek.

Lekapcsolódnak a dereglyékről, odaigazodnak két oldalról a háló mellé és úgy középtájon kezdik el húzni.

Megkérdezhetné valaki, hogy ki akasztotta a hálót a hajóhoz. Hát ez veszélyes, szinte akrobatikus művelet.

Mielőtt a hajók kiindultak volna, hogy hátrább markolják meg a hálót, ezzel is segítve a halászoknak — a halásmester és a másik hajó öreg halásza ladikba szállt és állva evezve — ahogyan igazán csak a balatoni halász tud — megközelítette a hálót és mindvégig a parák mentén haladt. Olykor megálltak ladikukkal és odahajoltak a parákhoz, hogy megigazgassák a kötélzetet, vagy az esetleg kiszakadt, vagy összegubancolt léhést. Miután körüljárták a nagy hálót, intettek a hajóvezetőnek, hogy indulhat, jöhet. A kapcsot, amelybe a hajó vonókötélét illesztik, már elhelyezték a hálón.

A motoroshajó — a háló mindkét oldalán — fordult egyet nagy ívben és odaigazodott a hálóval és a készenlétben álló halásmesterrel egy irányban. Aztán mintha el akarná ütni a ladikban álló halásmestert, megcélozta a ladikot a hajó. A hajó farában ott állt az egyik halász készenlétben tartott kötélvéggel.

A motoroshajó ügyesen — szinte milliméterekre tőle — suhant el a ladik mellett. A halásmester nagyhirtelen elkapta a vonókötél végét és ráakasztotta a hálóra, illetve a hálóra előbb ráhelyezett kapocsra. Villámgyors művelet ez. Egy kis késedelem és a motoroshajó magával rántja a kötélvéget tartó halásmestert.

A hajó most a háló középső — mintegy hatszáz méteres — darabját húzza maga után. Ezzel meglazítja az előtte levő hálórészt; könnyebben vonják ki a vízből a halászok, akik a vizes kötelet éppen olyan szabályos karikában szedik a dereglyébe, mint kora reggel a szárazat. Csakhogy most valamennyien gumikötőt és rossz ruhát vettek föl.

A halásmester belül kerül ladikjával a háló alkotta körön és oda evez, ahol a háló két vége találkozik. Már csak itt van rés, itt nem zárul egészen a kör. Vigyázni kell, hogy a szemfüles hal el ne meneküljön.

Pápai ezért szünet nélkül csattogtatta ladikja peremén az evezőjét. Ijesztgette a halat, hogy a dereglye szabad rése helyett hátrafele, a háló zsákjába meneküljön.

Nagyobb zsákmány esetén, már a húzás elején kikerül a hálóval egy-egy beszorult hal, amely hasztalan igyekezik átbújni a háló résén, s így még a háló zsákjáig se tudott elmenekülni. Főleg a keszegek nyugtalanok, ezért ők a zsákmány előhírnökei.

Sok jót nem vártunk ettől a húzástól. A háló már csaknem félig kikerült és még fia halat se láttunk. Őt kis rák jelezte csupán a vízi lények jelenlétét.

Időközben több kíváncsi sporthorgász is a hajóhoz evezett, hogy megnézzék, mit tud fogni az 1200 méteres háló! Ők ugyanis többórás türelmes várakozás után örömmel visznek haza kilónyi keszeget vagy süllőt. S még nem is elégedetlenek a fogással.

A halászok is látták az üres hálót, amelynek szemeiben át-
látszó buborék fénylett, — nem szóltak: vonták nekifeszülve a
kötelet, mozdulatlan arccal, egyhangú mozgással.

Ahogy a hajók lekapcsolódtak a hálóról, még nehezebbé vált
a húzás — zsákmánynak pedig most sincs semmi jele.

Mi lesz? Megisméltődik a halász balszerencse?

Történt már olyan a Pápai-brigáddal, hogy szégyenszemre
hat kiló hallal kényszerült visszahajózni. Igaz, hogy akkor meg-
rongálta a hálót a rossz, köves, vashulladékös meder, itt meg
sima, aranyszemcsés homok a vízfenék.

— Maguk se fogtak máma semmit! — festette az ördögöt a
falra egy csokoládébarnára sült sporthorgász, a „Lidike“ névre
hallgató csónak tulajdonosa.

A halászok most se szóltak, csak Pápai figyelmeztette, hogy
evezen arrább, mert útban lesz.

Nagysokára egy beszorult süllőt hozott fel a háló, aztán jó
ideig megint csak rákokat markoláztak ki a léhésből.

A gyűrű egyre szűkült.

Lassan már csak a zsák maradt volna, amikor nagy nyüz-
gés támadt a tízméteres átmérőjű gyűrűben és ezüstös testek vil-
lantak ki — pillanatra bár — a víz alól.

Utoljára mégis maradt valami!

— Csak tele legyen a zsák — szólalt meg az egyik halász.
Nem volt kisigényű: a háló zsákjába 250 mázsa hal is belefér.

*

A halászok gumikötényén megtört a napsugár.

A vizes háló minden húzásra fénylő vízcseppeket fröccsen-
tett széjjel, a vízcseppek nem száradtak fel nyomtalanul, ezüstös
foltokat hagytak a dereglye deszkáján, mintha finom pikkely tele-
pedett volna rá. Nem is vízcsepp volt ez, hanem halnyál (annak
nevezik a halászok), amely egyetlen hálókiemelés után is mélyen
átitatja a ruhát és átható halszagot áraszt.

A „Lidike“ sporthorgásza eleinte jámboran túrta a félmez-
telen felsőtestére permetező, kellemes „vízcseppeket“, később si-
mogatni, vakargatni kezdte magát, a testére száradt nyálkás fo-
lyadék viszketést idézett elő. Ráadásul olyan lett a ráhullott hal-
nyáltól, mint egy pikkelyes testű vízi isten, csak a háromágú szi-
gony hiányzott a kezéből.

A kíváncsiság nem hagyta nyugodni: inkább túrta a halnyál-
esőt.

A halászmester abbahagyta a zörgetést. A hal már a zsákban
van, hiába szeretne menekülni. Nincs szükség őrzőre.

Ellenben a haltartó dereglyét elő kell készíteni a kifogott hal elhelyezéséhez. Kinyitogatta gyorsan a haltartó rekeszek fedelét, felsorakoztatta a fedélzetre a kosarakat, majd a dereglye faránál vette kézbe a kormányrudat s odairányította a dereglyét a másik mellé.

A két dereglye között kiemelésre várt a zsák.

Izmos halászkarok nyúlnak a zsák sarkához, kiemelik a vízből. Fehéresen-ezüstösen megcsillan a halzsákmány.

A zsákon csomót fognak — mintha korpát öntenének nagy zsákból a moslékos edénybe — hogy a zsák tartalmának csak egy kis része ömöljön ki.

Odaöntik a halat a dereglye egyik rekeszébe.

Csak most látni, milyen pompás halpéldányok! Jóformán még süllő is alig akad közöttük, nemhogy keszeg. Csupa-csupa fogas, a legtöbb öt kilón felül, de sok a nyolc-tíz kilós is.

— Jóhal!

A jóhalnak meg a kosarakban a helye. A bárkában csak néhány garda és keszeg marad, könnyen meg lehet számolni.

Megint öntenek a zsákból, megint keveset (mintegy kétmázsányit) és megint csupa fogas ficánkol, evickél a ládában. Rakhatják őket a kosárba.

Pápai két pontyot is felfedezett, figyelmeztette a szortírozó halászt, vesse vissza őket. Lehetett egy-egy ponty hetven-nyolcvan dekás példány.

Cuppanva tértek vissza vízi birodalmukba.

— A mindenit! — szörnyedt el a sporthorgász. — Ne dobják vissza, inkább adják nekem!

Senki nem hallgatott rá.

Tovább leste, figyelte tehát a nagy halakat. Akkora is akadt köztük, hogy egyik oldalt a feje, másik oldalt a farka futott ki a kosárból. Ha vetődött egyet, táncba kezdett a kosár.

A halakra jégdarabokat dobáltak és a teli kosarakat lehelyezték a dereglye aljára.

Csaknem minden kosár megtelt fogassal.

Pápai félterpeszben állt a zsákmány fölött, szemöldökét összehúzta és a tihanyi partot nézte szúrós tekintettel, ahol a hegy és az apátság kéttornyú temploma sűrű, tejfehér opálfüggöny mögé bújt. Nem köd és nem felhő volt az, hanem valami hasonló, ami a Balatonon az optikai csalódást okozza, hol távolabbra, hol közelbe tolva a partokat.

— Csak eső ne legyen! — mondta.

— Mennyi lehet a fogás? — kérdezte a sporthorgász kétszer is, amíg a brigádvezető válaszra érdemesítette.

— Mennyi? Harminc mázsánál nem sokkal több a jóhal.

— Harminc mázsa?! A mindenit!

Pedig ez a harminc mázsa valójában közepes alatti mennyiség, csak ilyenkor kánikula idején nyom nagyot a latban. Nem lenne jó, ha ősszel, télen ennyivel kellene beérniük!

Ez a fogás mégis rendkívüli, mert sokszor a százmázsás húzásból is alig akad nyolc-tíz mázsa nemes hal. Itt meg harminc mázsa óriásfogas viczorítja tífogait.

A Pápai-brigád behozta minőségi lemaradását!

Dél van. A napsugarak szikrázva pattognak a víztükrön. A sekély parti víz teli tűzvörös és csokoládébarna fürdőzőkkel, a távolban vitorlások kínlódnak a szélcsendben.

Pápai kiadja a vezényszót:

— Horgonyt fel! Irány a füredi part!

Két okból is Füredet kellett választania: a gyakorlat azt mutatja, hogy egy tanyát nem hasznos kétszer egymás után háló alá fogni, másodszor pedig: ha most mozdulatlan is a levegő, a bárányfelhők állásából és mozgásából arra gyanakodott, hogy szeles időt kapunk. Északi szélben nem lehet halászni a somogyi parton, a halak a szélvédettebb veszprémi öblökbe húzódnak.

Jóslata bevált. Fél utat se tett a két motoroshajó, a csendes tó haragvó, hullámozó Balatonná változott.

*

A nagyszámú fogas jéggel bélelt kosarakban várta sorsát — s örült az egész Pápai-brigád. A hangulat megváltozott, a hallgatagok is beszélgetni kezdtek, elcsattant az első tréfa. Bizakodással vetették be másodszorra a hálót.

Ha mind keszeg lesz is, most már az se baj!

A háló bevetése után egy pillanatra se nehezedett ránk unalom, még az ebédidő meghitt perceit is áttörte a bizakodó vidámság. Néhány nap óta balszerencse kísérte a brigád útját, végre fordult a kocka.

A tihanyi brigádra terelődött a szó. A tihanyiak hétről hétre elmaradnak a tervteljesítéssel. A siófoki halászok nem tartják maguknál rosszabb halászoknak a tihanyi brigád tagjait, elismerik, hogy Tihanynak a Balatonon különleges helyzete van. Az öböl mély és ennél fogva a halak járása kiszámíthatatlan. Ha van süllő, fogas, ponty a tihanyi vízben, elúszik a háló alatt — a mélyben. Az a halászok véleménye, hogy kevés a nemes hal a tihanyi mély öbölben, viszont igen sok a garda és keszeg. Főleg a garda, ez a fehér testű, hosszú, lapos hal: a Balaton heringje. Ősszel, télen csapatokba verődik, ezer és ezer garda tömörül egy ilyen csapatba. Szerencsés esetben — ha elfog egy ilyen csapatot — rendkívüli fogást csinálhat a brigád. Nem egyszer előfordult, hogy

ötven mázsa garda maradt a hálóban; ha a tihanyi halászokat meglátogatta a szerencse.

A nagy polihisztor Herman Ottó szép, színes feljegyzést írt könyvében a tihanyi „látott hal“-ról, ami azt mutatja, hogy a garda régtől fogva jellemző hala ennek a partnak. A „látott hal“ története történelmi valóság. A múltban egy-egy tapasztalt tihanyi halász őrt állt a tihanyi hegyen és onnan leste a széles Balatont, amelynek tükrén színváltozást idéz elő a garda-csapatok előtűnő nagy tömege. Az őrszem meglátta a garda ezer meg ezer halból álló csapatát és jelt adott a bokor tagjainak, akik menten hajóra szálltak és a látó ember jeladása szerint bekerítették a temérdek halat. A garda néha 100 mázsás nagy fogást hozott Tihany halászaiknak. Ez azonban a ritkább. Tihanyban halásznak lenni: talán a legkockázatosabb, legnehezebb a Balatonon.

A másodszeri bevetés — a füredi tanyán — a Pápai-brigádnak nem hozott szerencsét: alig fogtak ötmázsányi halat, az is túlnyomórészt keszeg volt.

Pápai bosszankodva jelentette ki:

— Legjobb, ha bevezetjük az éjszakai műszakot!

Éjjel hűvösebb a levegő, eredményesebben lehet halászni.

*

A hajók horgonyt szedtek s elindultak hazafelé.

Az északnyugati szél veszedelmesen felerősödött, ringott a két kis haláshajó, a dereglye és ladik a hullámhabos vízen. A reggel oly csendes Balaton most megannyi hullámtaraj, igazi tenger, robajlik, zúg.

Mindamelletts derűs, tiszta, napsütéses nyári nap volt — cseppet sem illett hozzá a víz háborgása. Hol a barlang, amelyből a szélnek éppen most támadt kedve kirepülni?

Az északi partot teljesen eltakarta a tejszínű, opálos függöny, viharfelhőnek nyoma se látszott.

A tó közepén még jobban érvényesült a szél ereje, a hullámok megmagasodtak és foszlányaikkal átcsaptak a kis hajó felett. A sirályok riadtan röpködtek a hajó fölött és kísérték a halvivő dereglye útját. Egyedül a fürdőzők maradtak természetes helyzetükben, élvezték a vizet, az eddig még ismeretlen hullámfürdőt. A vitorlások fehérje megfeszült és a karcsú vízijárművek sietve keresték a partot. A part felé törekedtek a csónakázó üdülővendégek is és csak virtuskodók ereszkedtek még beljebb a tobzódó, habzó tengerre.

A siófoki halászkikötőben már várták a brigádot.

Minden nap így van ez. A telepen dolgozó halászok, akik nem a vízen, hanem a szárazon segítik a jobb halászati eredményt,

kíváncsian lesik, milyen az aznapi fogás. Még a vállalat portása sem marad a helyén, nyitva hagyja a portásfülke ajtaját s kimegy szétnézni: jönnek-e már?

Öt-hat óra tájban térnek haza egésznapos munka után a halászó brigádok Keszthelyre, Szemesre, Fonyódra — mindenüvé a Balaton körül — de már este félhét tájban mindenfelé tudják, milyen eredményt értek el az egyes brigádok. Különösen a keszthelyi eredményeket lesték figyelemmel: a keszthelyi brigád az utóbbi időben élretört.

— Jönnek!

Végigfut a hír a siófoki vállalat területén, pedig a hajók még nem látszanak. A móló előtt azonban már megadta az első kürtjelet az elsőnek érkező hajó. Azt a kürtöt megismeri a halász. Ha ezer hajó érkezne egyszerre, akkor is kihallaná a sajátja hangját.

A halászkikötőben ott állt már a kiskocsi, amelyen a zsákmányt viszik a raktárba mérlegelésre.

A Halértékesítő siófoki megbízottját már nemcsak az érzelmek hajtják a kikötőbe. Neki kell gondoskodnia a zsákmány elszállításáról. Az esténként behozott hal kora hajnalban már a budapesti vásárcsarnokban várja a vásárlót, — ezt pedig csak a szállító teherautók jó elosztásával lehet biztosítani. Tudni kell tehát, mennyi halat tud küldeni az ipari városoknak.

A Pápai-brigád serényen rakta kocsira a hallal telt kosarakat.

— Mennyi fogas!

E napon senki sem volt elégedetlen a fogással. A mérlegelő egy-egy szép példányt külön is lemért: tizenegy kiló, tizenkettő! S hány van ilyen!

S míg a halászok a mérlegelést figyelték a hűvös tárolóban, odakint megkezdődött a tánc. Az ég elborult, villámok csapkodtak és a tomboló vihar ereje első próbálkozásra kicsavart két gyümölcsfát a vállalat kertjében. Megnyíltak az ég csatornái és pillanatok alatt árvíz képét öltötte a száraz udvar.

— Gyerünk a halért!

A zsákmány egy töredékét a parton hagyták, nem fért a kiskocsira.

Mindenki kirohant. Elszántság kell ahhoz, hogy valaki szembeszegüljön az orkánnal, a halászok azonban összefogtak, egymást támogatva, húzva, biztatva, segítve — fedél alá vonszolták a halaskosarakat.

Iszonyú dörgés rázta meg az épületet, még a föld is rezgett, mintha a balatoni ősi vulkánok mozgolódnának. Az udvaron kettéhasadt a magas akác és koronája füstölve, sisteregve rázkódott a szélben. A villámok egymást érve csapkodták a vidéket, s megvilágították a felhők sötétjébe burkolózó földet. A szobákban vilányt gyujtottak. A villámlás és dörrenés nem szűnt, az eső áradt,

mint az özönvíz és a vihar szinte egyenes irányban űzte maga előtt a vízpermetté vált levegőt. A Balaton tombolt, robajlott, mintha óriási motor búgna.

Aztán a villany is kialudt.

Valaki megjegyezte:

— Jó volt iparkodni. Ez a nagy vihar a halat, kosarat mind elvitte volna...

TERMÉSZETATALAKÍTÁS A BALATONBAN

Ne higgyék, hogy rosszul értették a címet. Nem tévedés. Nem arról akarok beszélni, hogyan indítanak küzdelmet a Balaton körül az állami és kísérleti gazdaságok, termelőszövetkezetek a természet erői ellen, ágyat vetve a nálunk szokatlan citromnak, gyapotnak, — hanem a vízben végbemenő átalakulásról lesz szó, amely máris folyik s egyre fokozottabb mértékben valósul meg, mégpedig emberi beavatkozásra.

Őszintén megmondom: eleinte én is hitetlenkedtem, amikor szóba került, hogy a Balaton halállományát mesterségesen lehet szabályozni és még azt is meg lehet tervezni, milyen halfajtából tenyésztünk többet vagy melyik halfajta létszámát csökkentjük.

A halászok ingatták meg elsőnek kétkedésemet.

Kijelentették ugyanis:

— Behoztuk lemaradásunkat. A jövőben betartjuk az ütemtervet.

Mosolyogtam. A „halász-szerencse“ szó ingerkedett velem, ami — gondoltam — nem hiába honosodott meg a vízből élők szótárában.

Nem is titkoltam el véleményemet.

— Ejnye, hiszen nekem panaszolták éppen, hogy már hatkilós fogásuk is volt, és ez egyenlő a semmivel. Mi biztosítja, hogy ne ismétlődjek meg a balszerencse?

— Hogy micsoda? A verseny.

A versenyben rejlő hatalmas erőforrásban nagyon bízom, ebben az esetben mégis sutának tartottam a választ.

— A háló ugyanaz lesz, a víz ugyanaz...

Nem engedték befejezni.

— Az ember azonban más lesz.

— Tán bűvárruhát öltenek?

— Azt nem. De a szorgalom nagyobb lesz. Ha két bevetés sikertelen, bevetjük harmadszor is a hálót. Mert a hal nem megy ki a Balatonból. Ott van az, csak meg kell keresni.

— Rendben van. Mondjuk, sikerül rátalálni a halra. De mi biztosítja a silány és a jóhal arányát? Hogyan tudják a jóhaltervüket teljesíteni?

— No az már a kisebbik dolog. Úgy van a tervünk felépítve, arányosan.

— Hogy érti?

— Teszem azt, a Balatonban száz mázsából tíz mázsa a jóhal, tehát a mi tervünkben tíz százalékot vesznek be jóhalból. Arányosan.

— Honnan tudják, hogy mennyi a jóhal a vízben. Senki se lát a víz alá!

— Tudják azt!

— Lehetetlen.

— Tudják. Kérdezze meg Misota elvtársat, a főagronómust, vagy Wojnárovich elvtársat, a tudóst. Évről évre növeljük a süllő- és pontykifogási tervet...

A fejemet csóváltam.

Igy volt ez akkor. Ma már természetesnek veszem, amikor olyasmiről értesülök, hogy a keszthelyi vagy szemesi brigád tagjai 4—5 ezer forint prémiumot vesznek fel tervük túlteljesítéséért. Vagy ünnepeink tiszteletére felajánlást tesznek tervfeladataik határidő előtti elvégzésére.

*

Tapasztalatból tudom, hogy nem az az igazi vadász, aki megeszi a vadat sültet, vaddisznópörköltöt, — hanem a cserkésző, természet- és állatkedvelő csupaszív ember, ki naphosszat kész barangolni az erdőben anélkül, hogy puskáját elsütné. Kerül a puskacső elé nemes vad, szelíd őz, de ő csak a korcsot, selejtet ejti el, a szép vadat csupán megcsodálja és futni hagyja. Ilyen az igazi halász is. Inkább termeli, mint fogyasztja a halat. Mi több, olyan halászmesterrel, agronómussal is találkoztam, ki a népgazdaságot ki tudja, hány tonna hallal gazdagította már, a halat azonban meg nem eszi. Ilyen ember a szegedi halászati termelőszövetkezet elnöke. Ilyesféle ember Misota József főagronómus is, a Balatoni Halászati Vállalatnál.

Misota elvtárs gyerekkora óta foglalkozik halászattal. Somogyban, Baranyában — ahol agronómusi éveit kezdte — halastavat is kezelt. Vasárnaponként horgászott is. Kifogta a potykát, beemelte a csónakba, mérlegre tette, felírta a súlyát, — aztán visszadobta a halacskát. Éljen, lubickoljon vidáman, míg piacra nem kerül. Őt csak a súlygyarapodás érdekelte. Úgy ismerte a vízben lakó jószágai növekedését, mint a gazda a sertéseiét. Bár-mikor megmondta, mennyit szaporítanak a naponként adagolt takarmányból.

A Balatoni Halászati Vállalatnál mindennél nagyobb feladat várta.

A mesterséges halastónál mégis könnyebb a helyzet, az ivadékokat tavasszal szinte megszámlolva helyezik a vízbe, könnyű megállapítani, mit várhatnak, ha nem üti fel hasvízkór, vagy más

halbetegség a fejét. A Balaton nyílt víz. Ki tudja, mit rejtenek a szintváltóztató, tarajos habok. Mennyi a tápláló plankton, mennyi a hal benne?

Az intenzív gazdálkodás azt kívánja, hogy mérjük fel birtokunkat, nézzük meg a talajminőséget, háziállataink számát, mérjük fel a lehetőségeket még akkor is, ha az a birtok ott szunynyad a balatoni tenger hullámai alatt.

Misota József ismeri birodalmát. Száz esztendő adatait kellett összegyűjtenie, amíg megismerte.

A negyvennyolcas szabadságharc óta minden évre megmondja, hogy egy-egy halfajtából mennyit fogtak ki a halászok. Mi több, azt is megmondja, hogy mikor volt a halak súlya nagyobb és mikor volt alacsony a súlyátlag. Mert lehet, hogy van esztendő, amikor súly szerint látszólag sok halat fogtak, a statisztika viszont azt mutatja, hogy nem sokat, csak nagy halakat kerítettek hálóba. Ez viszont aránytalanság. A mennyiség grafikonja és a súly grafikonja eltér egymástól. Aránytalanság viszont az is, amikor számszerűen sok halat fognak és a súly grafikonvonala a mélyponton marad. Aprók a halak.

A súly és mennyiség vonalának párhuzamosan kell haladnia, akkor van minden rendben.

Ehhez viszont tudni kell, mennyi hal van a Balatonban.

Misota József ezt is igyekszik kiszámítani.

Segíti az évről évre készített kimutatás a súlyátlagról és a kifogott mennyiségről. A kifogott halak mázsája és átlagnagysága (kategóriája) alapján az elmúlt két esztendő a következőket mutatja:

A kifogott halak darabszáma	1951-ben	1952-ben
Keszeg kb	8,577.510	9,135.380
Garda „	1,675.180	1,873.850
Süllő „	197.688	273.378
Harcsa „	6.938	6.459
Ponty „	9.941	10.599
Csuka „	10.344	13.889
Ón „	21.208	43.129
Kősüllő „	24.100	40.643
Compo „	640	1.450
Kárász „	47.960*	9.037
Menyhal „	nincs adat	8
Küsz „	nincs adat	4,998.200
Összesen.....*..... kb	10,571.509	16,406.022

* Igen nagy szám ez. Magyarozatát ott kell keresni, hogy ebben az évben a tihanyi-tóban és öbölben 100 mázsás rendkívüli kárászfogás esett.

A főagronómus a kifogott halak számát 5-tel szorozza és megkapja, hogy hozzávetőleg hány darab hal van a Balatonban, mégpedig az egyes halfajták szerint.

A számok mindezek mellett sok egyebet is elárulnak.

Láthatjuk, hogy a fontosabb halak mennyisége növekedett a Balatonban. Több a süllő, több az őn, több a ponty. Azonkívül másfélmillióval több halat fogtak ki 1952-ben, mint az előző évben. (Az összevetésnél a hiányzó adatú halfajtákat — a menyhalat és kűszt — nem vettem figyelembe.)

A legfigyelemreméltóbb a süllő, őn és ponty növekedése.

A süllő igazi balatoni hal. Másfél kilónál nagyobb példányait hívják „fogas“-nak, ami különleges ízletességével alapozta meg világhírét. A Tiszában, Dunában is fognak süllőt, de a süllő a Balatonban a legkiválóbb. Száz év adatai mégis azt bizonyítják, hogy a részvénytársaság rablógazdálkodása és a német fasiszták garázdálkodása (a háború alatt kézigránáttal, robbanóanyaggal fogdosták a balatoni halat) alaposan megtizedelte a süllőállományt, a kifogott süllőmennyiség évről évre csökkent és a „silányabb“ halak szaporodtak (például a keszeg). 1950 óta viszont állandó növekedés mutatható fel:

1950-ben kifogtak . . .	953,— mázsa süllőt
1951-ben kifogtak . . .	1025,97 mázsa süllőt
1952-ben kifogtak . . .	1455,72 mázsa süllőt

Ez a növekedés nem véletlen: az emberi beavatkozás eredménye. A halbiológusok segítségével, Misota elvtárs és a halászok közreműködésével 1949-ben megkezdték a süllő mesterséges szaporítását.

A gyakorlat ugyanis azt mutatta, hogy a süllők — bár leívnak minden tavaszon — nem szaporodnak a lerakott ikrák arányában. A hullámozás, az időjárás és az iszap támadása már kikelés előtt pusztítja az ikrát, a jövő sülőt.

Az ivadéokra születése után sok új veszély vár: a legnagyobb talán ezek közül a nagyhalak falánksága. Persze a ragadozóké: a harcsaé, csukáé és nem utolsó sorban a nagyobb süllőé, a fogasé. Mert harcsából és csukából alig esik egy-egy példány a víz holdjára s még ezt a keveset is tervszerűen irtják a halászok. Süllő már több van — s emellett szaporításra érdemesítették — így aztán ő a veszélyesebb ragadozó.

A halak világában nem szűnt meg a kannibalizmus. A nagy süllő gyomrában mindenkor megtalálható a süllőivadék. Bizony megeszi a süllő-nagyszülő a gyanútlan, tapasztalatlan, félszeg süllőunokát.

Tehát meg kell menteni minden szem ikrát, minden ivadékot. Sok kis süllőt kell a Balatonba tenni: hadd jusson a falánk kannibálnak is!

Ezt a Balatonban úgy oldják meg, hogy áprilisban — amikor csendes, tavaszi időben a négyméteres, köves medret keresik a szerelmes halak — a halászok kócmadzagból, kopott kötélből, rossz hálóból készült fészkeket helyeznek a vízbe. A fészkeket még a téli viharos, fagyos — halászatra alkalmatlan — napokon készítették el fedél alatt, túlnyomórészt Siófokon, a vállalat központjában. Zsinór, kötél tartja össze a fészkek sorát, amiket aztán a köves, mély mederben horgonyoznak le. A fészkek elfeküsznek a vízben a kövek fölött és ott libegnek, mint a hínár.

Az anyahalak pontosan ilyen zsombékos helyet keresnek. Szerelmi találkozásra nincs alkalmasabb.

A kihelyezett fészkeket motorcsónakos halászok összeszedik és elviszik Alsóörsre. Alsóörsön — a keltetőtelepen — kedvező feltételeket teremtenek ahhoz, hogy minél több ikrából ivadék legyen.

Vagyis: a családvédelem körül nincs hiba. A süllőtársadalom méltán bízhat az alsóörsi szülőotthonban, ahol tudósok, agronómusok, készséges, gondos halászok vigyáznak az utódok életére.

Ami Alsóörsön a süllő mesterséges keltetése területén történik, egyúttal kísérlet is. A keltetés legmegfelelőbb végleges módszere még nem alakult ki. Szuvorov szovjet kutató nedves vattán keltetett ki süllőikrákat, Alsóörsön permetezett térben történik a keltetés.

A zsombékos fészkeket felakasztják keretre s aztán szőlőpermetezővel locsolgatják, nedvesen tartják. Allandóan megfelelő nedvességet és levegőt kell biztosítani.

Nagy gond a keltetés időszaka, sok türelmet, hozzáértést kíván.

A keltetőben mégis biztosabb az ikrák sorsa, nem fenyeget a legnagyobb veszély, ami a Balaton mélyén mindenkor fennáll: a beiszapolódás. A szélrázta, viharos, hullámzó Balaton ugyanis iszapot kever és sodor s az iszap elveszi az ikrák csírákéességét.

A kikelt ivadékokat öt napig kőbölcsőben ápolják, utána kibocsátják őket a Balatonba, — az életbe.

Ott megindul a küzdelem, a harc.

A fejlődésben elmaradtak, a gyámoltalanok és a pechések a ragadozók martalékai lesznek. No de a sok ivadékból mégis sok vészeli át a gyermekévek nehézségeit, mígnem harmadéves korukban belenőnek a hálóba. Már nem férnek át a háló szemén s ha végzetük úgy hozza, a halászszerencse áldozatai, a halpiac csemegéi lesznek.

A süllőállomány sokat növekedett, de a Terv — amely a Balaton vizét és élővilágát sem hagyja figyelmen kívül — még nagyobb távlatokat vetít elénk. A Balatoni Halászati Vállalat évi huszonöt vagonos süllőfogási eredményt akar elérni.

Hatalmas szám ez a múlthoz viszonyítva. De miért éppen huszonöt? Mért nem harminc, vagy negyven?

Mint Misota József mondja: ez látszik most helyesnek.

A számítások szerint a süllők további szaporítása — ragadozók lévén — könnyen a halállomány csökkenéséhez vezet. A gyakorlat mutatja majd meg, hogy mód nyílik-e további süllőszaporításra. Az is lehet, hogy csökkenteni kell majd a süllők számát a Balatonban.

Mindenesetre, az irányítás már az ember kezében van.

A félig természetes ivatás és a mesterséges süllőkeltetés újabb utat nyit a tervszerű irányításnak.

Ha valaki akadékoskodni akarna, azt mondhatná: hol itt a természetátalakítás, hiszen a süllő őshala a Balatonnak. Erre én feltétlenül azt felelem: mégis már tudjuk befolyásolni a természet munkáját, amelynek kénye-kedve szabta meg eddig, hogy mennyi süllőnk legyen exportra, belföldi piacra.

No de, az akadékoskodóknak kemény választ ad a ponty esete is.

Ponty ugyanis kevés van a Balatonban.

Nem is balatoni hal a potyka! Mégis a Balaton főhalává fogják tenni, mert legjobban hasznosítja felvett táplálékát. S a pontyivadékokat már mesterségesen, egészen mesterségesen tenyésztik a balatoni halászok, mi több, halastóban nevelik a magyar tenger számára.

Ponty a Balatonban: ez már pereskedés a természettel.

Ha sikerül meghonosítani, a Balaton terméshozama megnövekszik.

A ponty a legkiadósabb hal.

„Gyorsan nő, mint a potyka!“ — mondja a halászközmondás. Míg az egyéves süllő méltán számíthat a kétéves süllő gonoszágára — hiszen oly kicsi, hogy kétesztendő testvére erőlködés nélkül lenyelheti — az egyéves pontyivadék túlnő vele egyidős süllőtársán s harmadéves korukban már alig lehet elhinni, hogy a harmincdekás süllő és a kétkilós ponty egy tavasz szülötte.

A mesterséges pontykeltetés mellett alkalmazzák a félig mesterséges módszert is. Ennél csak a megtermékenyítés történik „a szárazföldön“, vagyis kívül a Balatonon. Aztán az ikrákat kosarakba rakják s az ikrás kosarakat a Balaton vizébe helyezik. Hadd keljenek ki ott!

Az őn mesterséges tenyésztésével nem foglalkoznak. Számszerű és súlyszerű szaporodása mégsem periódikus jellegű. Ez

annak köszönhető, hogy a halászati vállalat kiharcolta az őnívás idejére az őnfogási tilalmat. Ahogyan tilalom oltalmazza az ikrás süllőt és pontyot is.

Érdemes megjegyezni, hogy ma még a horgászok több pontyot fognak a Balatonon, mint a motoros kerítőháló halászhajói. Ennek nem csupán a kevés ponty az oka, nagyban befolyásolja ezt a látszólag különös tényt a ponty természete. A potyka ugyanis szereti a sáros, nádas partokat, a hálóval nehezen megközelíthető vizeket, amellet éber és mihelyt észreveszi a hálót, elmenekül. Hogyha hal ugrik át a kerítőháló felső parás kötele fölött, akkor kilencven százalékig biztosak lehetünk benne, hogy ponty az a hal. Jól lát, jól vigyáz és szinte gondolkodik. A mohósága viszont leküzdí az éberséget a horog esetében, amelyen ott a csali. Késő bánat, ha egyszer ajkát átszúrja a horogkarom.

Bizony ritka hal a hálóban a ponty, annál feltűnőbb tehát, amiről még ma is sokat beszélnek: 1942-ben a füredi parton háromszáz mázsa fogás esett és csaknem mind a háromszáz mázsa ponty, fejlett szép potyka volt. Nagy csapat ponty lehetett ott együtt. A halászok szerint az után a fogás után alig maradt ponty a Balatonban.

S amit csodaként emlegetünk ma, a közeljövőben olyan természetes valami lesz, mint az, hogy a pontyot mesterségesen termékenyítjük.

A tervszerű gazdálkodás, a természetátalakító nagy célok azt követelik, hogy éberem őrködjünk gazdaságunk felett. A balatoni vállalat dolgozóinak nagyon kell vigyázniuk a halakra. Betegség ne tizedelje, orvhalászok ne prédálják, a kifolyókon, vad vizeken el ne barangoljon.

Különösen az utóbbival törődnek szükségszerűen sokat. Zsilipekkel, zárógátakkal kényszerítik rá a halat, hogy a Balatonban maradjon.

Ezerkilencszázötvenkettőben megtörtént, hogy a halak tömege vándorolt el a Kisbalaton mocsárvilágába a sekély vízre, ívás idején. Annyi kótyagos anyahal, hogy egész mentőhadjáratot kellett folytatni visszatelepítésükre.

Elektromos hálóval fogták össze a halakat: úgy lakoltatták ki az idegen birodalomból a kéklő víz kalandorait.

Ma már zsilipek állják útjukat, áthatolhatatlan vaskapuk!

*

Ilyen intézkedések és a fejezet elején elmondott természetátalakító tervek és tettek teszik reálissá Misota József kijelentését:

— Megmondom évekre előre, miből mennyit fogunk kil

S ez alapozza meg, hogy a halászbrigádok versenyt indítanak, felajánlást, fogadalmat tesznek egységükre bontott tervük teljesítésére — és év végén négy-ötezer forintos prémium üti a markukat a havi prémiumon felül, mint tavaly Szemesen és Keszthelyen.

Ezért van az, hogy Barabás elvtárs arra a kérdésre, hogy a tihanyi brigád miért fog az idén jóval több halat, mint tavaly — nem hivatkozik időjárásra, haljárásra, egyéb embertől független „objektív“ okokra, hanem azt mondja:

— Nem voltak hajóink! Ami volt, az is rom volt. De megjavítottuk!

Más az ilyen halászélet, mint a részvényesek garázdálkodása idején!

Ma is sok halat fog a halász, olykor többet is, mint az úri bitorlók idején. De a kifogott halmennyiség többszörösét helyezi el azok helyén.

Ura a víznek s önmaga jövőjének egyaránt!

Siófok, 1952—1953.